

Primer Congrés Internacional de Bones Pràctiques en Patrimoni Mundial: Arqueologia

**Joana M. Gual, arqueòloga
Servei de Patrimoni Històric**

Entre els dies 9 i 13 d'abril se celebrà al Teatre Principal de Maó el Primer Congrés Internacional de Bones Pràctiques en Patrimoni Mundial: Arqueologia, el camí del qual començà el mes de juny de 2010 quan, des del Servei de Patrimoni Històric, es demanava a diferents universitats i investigadors informació sobre els congressos que tenen lloc periòdicament relacionats amb la gestió del patrimoni arqueològic i se'ls ofería la possibilitat de celebrar-ne algun a l'illa. L'interès venia arran de la proposta de la Conselleria de Turisme del CIM, que suggerí l'oportunitat d'organitzar un congrés sobre arqueologia a Menorca en el marc de les subvencions que s'atorguen a través del Pla de dinamització del producte turístic (PDTP). Aquest pla compta amb les subvencions de la Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears, del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç i de l'Institut de Turisme d'Espanya, així com d'Ashome (Associació Hotelera de Menorca).

El congrés tenia, per tant, un important objectiu turístic de fomentar l'arribada a l'illa d'uns visitants amb més interessos que els del sol i la platja i de donar a conèixer Menorca com un destí interessant. D'altra banda, el tema sobre el qual versaria el congrés, en aquest primer moment, encara incert i dispers, tan sols es relacionava amb el patrimoni arqueològic, element essencial del patrimoni històric insular. Com en altres ocasions, dos sectors ben dispersos en origen, cultura i turisme, ajuntaven esforços.

Sessió inaugural del Congrés al Teatre Principal (9-4-2012). D'esquerra a dreta: Joan Melis, president d'Ashome; Salomé Cabrera, consellera de Turisme del Consell Insular; Simón Gornés, conseller d'Administracions Públiques del Govern de les Illes Balears; Santiago Tadeo, president del Consell Insular; Àgueda Reynés, alcaldessa de Maó; Antoni Juaneda, director insular de l'Administració de l'Estat, i Alicia Castillo, professora de la Universitat Complutense i codirectora del Congrés

De les consultes efectuades, la resposta que prosperà va ser la de les professores de la Universitat Complutense de Madrid implicades en l'ensenyament superior sobre la gestió del patrimoni arqueològic i en Icomos (Consell Internacional de Monuments i Llocs). Les professores M. Ángeles Querol, catedrática del Departament de Prehistòria; Alicia Castillo, investigadora postdoctoral del mateix departament, i Isabel Salto-Weis, titular del Departament de Lingüística Aplicada de la Universitat Politècnica de Madrid, proposaren un congrés internacional sobre el patrimoni arqueològic declarat "patrimoni mundial" per la UNESCO, amb l'objectiu de formular-ne les bones pràctiques en la gestió.

El primer pas de les promotores va ser contactar amb els principals especialistes i institucions relacionats amb el tema per tal de formar un comitè científic encarregat de presentar les diferents ponències. Un any després, el juliol del 2011, ja es comptava amb aquest comitè, la pàgina web, el Teatre Principal de Maó com a seu i la participació de l'IME com a entitat encarregada de tota la logística i de les qüestions pràctiques. En aquest moment, doncs, va tenir lloc la reunió de coordinació, sota la direcció de les professores abans esmentades, que donaria l'empenta definitiva a la realització del congrés.

El desenvolupament del congrés s'ordenà en set sessions de temàtica diferent a les quals es podien inscriure els participants:

- 1- Arqueologia preventiva i patrimoni mundial
- 2- Arquitectura, patrimoni mundial i arqueologia
- 3- Acció social i arqueologia en patrimoni mundial
- 4- Les TIC, l'arqueologia i patrimoni mundial
- 5- Planejament territorial, arqueologia i patrimoni mundial
- 6- Protecció de patrimoni mundial: arqueologia
- 7- Educació, difusió, patrimoni mundial i arqueologia

Quant als participants, hi assistiren 215 especialistes i 65 becaris procedents dels països següents: Alemanya, Algèria, Argentina, Austràlia, Bèlgica, Brasil, Canadà, Croàcia, Cuba, Equador, Egipte, Etiòpia, Espanya, Estats Units, França, Gran Bretanya, Holanda, Índia, Indonèsia, Israel, Itàlia, Japó, Jordània, Libèria, Malàisia, Mèxic, Nepal, Pakistan, Perú, Portugal, Romania, Sri Lanka, Sud-àfrica, Tanzània, Xile, Xina i Xipre.

I pel que fa a les institucions representades foren les següents:

Universidad Complutense de Madrid
Universidad Politécnica de Madrid
Universidad de Granada
Universitat Autònoma de Barcelona
Universitat de les Illes Balears
Universitat de Girona
Universitat de Lleida
Euskal Herriko Unibertsitateko
Università IUAV di Venezia
University of Ghana
The University of Queensland, Brisbane (Austràlia)
James Cook University (Austràlia)
Instituto Arqueológico de Mérida

University of Denver, Colorado (EUA)
University of Leuven (Bèlgica)
Universidad Mayor de San Marcos (Perú)
University of Illinois at Urbana-Champaign
Leiden University (UL), Leiden, the Netherlands
Tower of David Museum, Jerusalem (Israel)
Universidad del Estado de Rio de Janeiro (Unirio)
University College Dublin
University of Indonesia
Sapienza Università di Roma
Università degli Studi di Trento
University of Haifa, Zinman Institute of Archaeology
Department of Archaeology, University of Glasgow
Università del Salento, Lecce (Itàlia)
Fundação Museu do Homem Americano
Technical University of Lisbon - Faculty of Architecture Universidade de São Paulo
Centre Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), Espanya
Patronato de La Alhambra y El Generalife, Granada
Secretaria d'Estat de Cultura, Ministeri de Cultura
The Cyprus Institute
Fundación Caja Madrid
Consejería de Educación, Cultura y Deportes de la Junta de Comunidades de Castilla La Mancha (Grupo de Investigación)

*Conferència inaugural a càrrec de Willem Willems,
que apareix a la fotografia acompanyat de la codirectora del Congrés M. Ángeles Querol*

Tots els especialistes assistents són de reconeguda categoria, i entre ells cal destacar, per la seva especial rellevància, Willem Willems, catedràtic degà de la Facultat d'Arqueologia de la Universitat de Leiden (Holanda) i copresident d'Icomos, que va impartir la conferència inaugural, en què expressà l'alerta per les gestions poc adequades sobre el patrimoni mundial que posen en perill la seva conservació i la credibilitat de la llista de la UNESCO en promoure declaracions per motius de prestigi, turístics o de benefici econòmic i no perquè compleixin els requisits i criteris que els en facin mereixedores.

De fora del món acadèmic s'ha d'assenyalar la presència del periodista del *National Geographic* Jonathan Tourtellot, que va seguir i documentar tot el congrés amb l'objectiu de fer un reportatge per a la revista. La seva especialitat és relacionar el turisme amb el medi ambient, la cultura i el benestar del habitants dels llocs que visita.

El periodista Jonathan Tourtellot prenent imatges de les pedreres de s'Hostal mentre atén les explicacions del guia

De Menorca es presentaren dues comunicacions, amb un quart d'hora d'explicació oral:

- “La protecció del patrimoni arqueològic en el planejament urbanístic de Menorca: models de gestió mirant al futur”, de Simó Gornés i Joana M. Gual, en la cinquena sessió sobre planejament territorial.
- “El cercle 7 de Torre d'en Galmés: posada en valor d'una casa talaiòtica del segle III aC”, de Martí Carbonell, Borja Corral, Antoni Ferrer, Francesc Isbert, Carme Lara, Joaquim Pons i Irene Riudavets.

A més de tres pòsters instal·lats amb la resta (33 en total) a la planta tercera del teatre, on es feien els descansos:

- “Entre Illes: insularitat, interacció amb l'exterior i complexitat social. Els jaciments costaners de l'edat del bronze a les illes Balears”, de Montserrat Anglada, Antoni Ferrer, Damià Ramis i Magdalena Salas.
- “Quinze anys de cartes arqueològiques subaquàtiques de Menorca: 1996-2011”, de Xavier Aguelo i Octavi Pons.
- “Elements i senyalització en els llocs arqueològics”, d'A. Oliver, Virgínia Pallarés i Enric Taltavull.

El dimecres es dedicà a una excursió de tot el dia en què es visitaren diferents monuments de l'illa acompanyats de l'arqueòloga Elena Sintés i els arqueòlegs, Joaquim Pons i Antoni Camps, que feren les diferents explicacions als assistents (108). La taula de Torralba d'en Salort (amb la col·laboració de la Fundació Illes Balears que facilità l'entrada gratuïta), el poblat de Torre d'en Galmés, les pedreres de s'Hostal (amb la col·laboració de la Fundació Lithica que facilità l'entrada gratuïta) i la naveta des Tudons foren els llocs visitats en un dia esplèndid que començava a les 10 del matí i acabava després de la posta de sol, cap a les 20.30 h del fosquet.

L'arqueòloga Elena Sintes dirigí la visita a Torralba d'en Salort

Alguns dels participants en l'excursió a Torre d'en Galmés, guiada per Joaquim Pons

Les professores Querol i Salto-Weis escoltant les explicacions de l'arqueòleg Antoni Camps

Els participants davallen a les pedreres de s'Hostal, amb Willem Willems en primer terme

A més, de les set sessions de ponències i comunicacions, el darrer dia va tenir lloc una vuitena sessió dedicada a debatre l'elaboració d'una guia de bones pràctiques a partir de l'esborrany redactat per les professores i presentat als participants a través de la web. Aquest esborrany va ser treballat per diferents grups que després traslladaren les seves aportacions a la resta. El debat va ser prou interessant perquè proporcionà la visió de diferents plantejaments recollits per les directores del congrés i que enriquiran el document. Els arqueòlegs menorquins assistents també hi férem les nostres aportacions.

Durant la celebració del congrés es programaren les activitats complementàries següents, organitzades expressament:

Exposicions organitzades per l'Arxiu d'Imatge i So de Menorca

- "El fons fotogràfic de Maria Lluïsa Serra"

Lloc: Teatre Principal de Maó

- "Passejant per l'arqueologia de Menorca"

Lloc: Camí des Castell, 28 - Maó

Visites gratuïtes al Museu de Menorca i al Museu Hernández Sanz – Hernández Mora

Exposició i venda de llibres de diferents institucions: Departament de Cultura, Patrimoni i Educació del Consell Insular de Menorca, Institut Menorquí d'Estudis i Museu de Menorca.

Per finalitzar aquesta crònica voldríem afegir alguns comentaris relacionats amb la importància que ha tingut la celebració del congrés.

En primer lloc, s'ha de ressaltar el fet que es tracti d'un congrés internacional, el primer sobre un tema cultural celebrat a l'illa. Fins ara, s'havien celebrat alguns pocs congressos d'àmbit estatal: el X Congrés Nacional d'Arqueologia de 1967, la III Reunió d'Arqueologia Cristiana Hispànica de 1988 i el VII Congrés Nacional de Paleopatologia del 2003. Aquest caràcter d'internacional implica, per una banda, haver estat capaços d'atreure importants personalitats en la gestió del patrimoni arqueològic de molt lluny de la nostra illa, fins i tot de les antípodes, i per l'altra haver fet possible una trobada d'aquestes persones per tal de compartir els seus coneixements. Només per això, molts d'ells manifestaren el seu agraïment. Quina serà la transcendència d'aquesta trobada, encara és prest per saber-ho; però de segur que en tindrà. Esperem que es manifesti al més aviat possible i que sorgeixi un segon congrés.

Cloenda del Congrés al Teatre Principal (13-4-2012). D'esquerra a dreta: Alicia Castillo, codirectora del Congrés; M. Nieves Baïllo, consellera de Cultura, Patrimoni i Educació del Consell Insular; M. Ángeles Querol, catedràtica d'Arqueologia de la Universitat Complutense, i Isabel Salto-Weis, titular del Departament de Lingüística Aplicada de la Universitat Politècnica de Madrid (foto cedida per Última Hora Menorca)

Un segon aspecte es refereix a la repercussió dins el sector turístic. Tots els congressistes han manifestat la seva satisfacció i el gaudi amb tot el que han vist de l'illa. La seva impressió és molt positiva i segur que la transmetran en el seu entorn. Confiam, també, que properament la revista *National Geographic* ens dediqui algun article, amb tota la repercussió que això implica.

En tercer lloc, el congrés també ha servit per difondre i posar sobre la taula les qüestions sobre les quals cal reflexionar en relació amb la possible candidatura de Menorca a patrimoni mundial que promou el Consell Insular. Gran part dels assistents reforcen la idea de preparar una candidatura com a paisatge cultural, amb els monuments arqueològics, els elements del patrimoni etnològic, l'orografia, els llocs, les tanques i, en definitiva, el paisatge que amb els segles s'ha creat a l'illa.

En definitiva, ha estat un congrés interessant per a Menorca en la seva globalitat, no només per als seus professionals de l'arqueologia.